

Gyűjteményi

V. évfolyam 3. szám

Szemle

2007–2009

paksi atomerőmű

Gyűjteményi Szemle
2007–2009. V. évfolyam 3. szám

Szerkesztette:
Lukácsiné Patyi Orsolya
Beregnyei Miklós

Felelős kiadó:
Mittler István kommunikációs igazgató

ISSN 1786 – 9269
Címlapfotó:
A 306-os épület

A borító és tördelés: Gergely Judit Etel

Készült:
a PA Zrt. Nyomdaüzemében 445/2010. sz.
Felelős vezető: Slonczki István

Lévai András szobrának avatása

Szilárd Leó, Wigner Jenő, Teller Ede, Hevesy György, Neumann János, Kármán Tódor, Marx György, Habsburg Ottó disputálásába már Lévai András is bekapcsolódhat.

Az atomerőmű bővítésének előkészítésével foglalkozó projektet Lévai Andrásról nevezték el, és a neves professzor szobrát 2009. december 3-án leplezték le a Disputa szoborparkban.

A szobor alkotója Farkas Pál szobrászművész, aki egyben az 1995-ben megnyílt szoborpark tervezője is.

A szoboravatón dr. Rádonyi László professzor, Lévai András tanítványa, munkatársa, utódja, és a Lévai Kuratórium tagja mondott laudációt, amelyet teljes terjedelemben közlünk.

Lévai András szobrának avatóünnepsége

(Paks, az atomerőmű Paksi disputa elnevezésű szoborparkja, 2009. december 3.)

Laudáció

(Dr. Rádonyi László)

Tisztelt ünneplő közönség! Hölgyeim és Uraim!

Az MTA Lévai András Energetikai Alapítvány kuratóriuma elnökének akadályoztatása miatt, engem – mint az alapítvány egyik kurátorát - ért az a megtisztelő feladat, hogy Lévai professzor szoboravatóján néhány szót szólhatok Önökhöz. Hangsúlyoznom kell, hogy ezt az alapítványt Lévai professzor 1999-ben saját maga hozta létre az MTA támogatásával. Ő határozta meg az alapítvány céljait, választotta ki a kuratórium tagjainak többségét és annak elnökét legközelebbi munkatársai köréből. Talán ez a tény is alátámasztja mondandóm hitelességét.

Lévai András 1908. december 22-én Oravicán, Erdélyben született, amely azonosság-tudatával, magyar szellemiségével nagymértékben meghatározza mindazok életútját, akiket sorsuk elvezérelt onnan.

Középiskolai tanulmányait 1918-ban kezdi meg a Temesvári Kegyestanítórendi (Piarista) Főgimnáziumban. Az igazgató által minden évben összeállított évértékelő értesítőkből a „Jeles” tanulóknál feltűnik Lévai Endre neve. Az 1924-25-ös tanévben ugyanott már a Lévai Andrei név szerepel. Nagy valószínűséggel ez is befolyásolhatta a családot, hogy fiuk külföldön végezze felsőfokú tanulmányait.

1926-tól 4 szemesztert a Grazi, majd 5 szemesztert a Bécsi Műszaki Főiskolán végez, ahol 1931-ben gépészmérnöki diplomát szerez. Saját tapasztalatainkból is tudjuk, hogy a kiváló egyetemi oktatók, professzorok mennyire képesek a hallgatók szakmaválasztását befolyásolni. Lévai András is három kiváló professzorának hatására fordult az energetika szakterülete felé.

Diplomája megszerzése után visszatér Romániába, ahol először a kohászat, majd az olajipar területén dolgozik 1940-ig. Az itteni energetikai feladatok - például víz-erőmű-építés - megoldásában való részvétele olyan kötődést alakít ki benne, amely egész szakmai életére, pályafutására meghatározóvá válik.

Az ún. „bécsi döntés” után 1940-ben, a fasiszta Antonescu-kormány kiutasította az országból. Magyarországra jött, ahol a Weiss Manfréd Részvénytársaságnál helyezkedett el. Itt először a szerkesztési irodán dolgozott, később az üzemgazdasági osztályt vezette. Ebben a minőségében megépítette a gyár új erőművét.

1945 és 1950 között a Nehézipari Központ osztályvezetője, majd cégvezetője volt, ahol elsődleges feladatként szervezte az erőművek háború utáni helyreállítását.

1950-ben megalapította az Erőműtervező Irodát, amelynek több mint egy évtizeden keresztül volt a vezérigazgatója.

1962 és 1967 között nehézipari miniszterhelyettesként irányította a hazai erőművek tervezését, a villamosenergia-rendszer fejlesztését és nemzetközi összeköttetésének kiépítését. Az együttműködő erőműrendszer létrehozásával összhangban vitathatatlan érdemei voltak a rendszerhatások feltárásában és a népgazdasági szemlélet meghonosításában. Ebben a minőségében győzte meg a kormányzatot az atomerőmű építésének szükségességéről, és készítette elő az 1966. december 26-án aláírt kormányközi egyezményt a 2×440 MW-os atomerőmű építéséről (amely aztán az elhalasztás után persze módosult).

Széles körű ipari tevékenysége és tapasztalata adott szilárd alapot sok évtizeden keresztül elhivatottan végzett oktatói tevékenységéhez. Előbb meghívott előadóként oktatott a Műegyetem Villamosmérnöki és Gépészmérnöki Karán, majd 1953-ban megalapította a hőerőművek tanszéket, amelyet negyedszázadon keresztül vezetett. Egyetemi oktatóként kialakította a hőerőművek, az atomtechnika és a köréjük csoportosuló tárgyak oktatásának programját.

Az új ismeretek oktatása mindig vonzotta, ennek szellemében indult el az atomenergetikai képzés, később az erőművek rendszer- és irányítástechnikai, majd környezetvédelmi kérdéseinek oktatása.

A gyakorlati oktatásra is nagy gondot fordított. Több laborépítést kezdeményezett, nélküle ma az egyetemnek, illetve a hazai felsőoktatásnak nem lenne tanrektora. Egyetemi oktatóként iskolát alapított. Nevéhez fűződik az erőművek műszaki-gazdasági szemléletének korai kidolgozása és következetes alkalmazása. Meghatározó szerepe volt abban, hogy a műszaki-gazdasági követelmények mellett környezetvédelmi szempontok is fokozatosan teret nyerjenek az energetikai létesítmények tervezésében, építésében, üzemeltetésében.

1969 nyaratól 1970 végéig a BME tudományos rektorhelyettese. 1976 nyarán tanszékvezetői megbízatását nem hosszabbítják meg, amit nehéz szívvel, de elfogad - és méltó utód nélkül -, visszavonul az oktatásból. Egyetemi pályafutásának végét az 1978 decemberében - saját kérésére - történő nyugalomba vonulása jelentette. Ezt követően sem távozott azonban a szakmából, még mintegy 25 év adatott meg neki, a közjót szolgáló további intenzív alkotómunkára.

Ezen a helyen és alkalommal kicsit részletesebben ki kell térnem arra, hogy miért lehetett Lévai professzor olyan meghatározó, valószínűleg mindenkinél meghatározóbb egyénisége az atomenergia-hasznosítás hazai megteremtésének.

Lévai András professzorban, akit élénken foglalkoztatott a hazánk energiahordozó-szegénységéből adódó probléma, már korán felmerült az atomenergia hazai alkalmazásában rejlő lehetőség. Ezért kellő felkészültség birtokában érte az 1955-ös év, amikor az I. Genfi Atomenergia Konferencián közkinccsé vált az atomenergia békés célú felhasználásával kapcsolatos - addig néhány ország titkos információként kezelt - ismeretanyagának jelentős része, olyan nemzetek számára is, mint Magyarország.

1956-ban - tehát a genfi konferencia utáni évben - Simonyi Károly professzorral összefogva előadás-sorozatot tartottak a BME Mérnökto vábbképző Intézetében. Simonyi professzor - mint fizikus - „A reaktorfizika és reaktortechnika alapjai”, Lévai professzor pedig - mint mérnök - „Atomerőművek” címmel. Az előadások anyaga a Mérnökto vábbképző Intézet kiadásában még ugyanezen évben egyetemi jegyzet formájában is megjelent. Lévai professzor már 1957 tavaszán a BME Gépészmérnöki Kar nappali hőerőgépész ágazatán fakultatív formában meghirdette az „Atomerőművek” című tantárgyat.

Lévai professzor 1957 októberében elkészített egy nagy lélegzetű, mintegy 200 oldalas tanulmányt „A magenergia-hasznosítás várható szerepe Magyarország távlati energiaellátásában” címmel. A hihetetlenül alapos anyag részletesen vizsgálja Magyarország energiahelyzetét 2000-ig kitekintve. Tanulmányát láthatóan azzal a céllal és igénnyel írta, hogy annak révén megalapozza az atomenergia-hasznosítás hazai megteremtését. Többek között azért is küldte meg azt minden olyan vezetőnek, akinek lehetősége is volt annak elősegítésére.

Közben saját területén hozzálátott az atomenergia-hasznosításra vonatkozó részletesebb vizsgálatok személyi feltételeinek biztosításához. 1958 tavaszán létrehozott egy általa vezetett, a BME Hőerőművek Tanszék és az Erőterv egyaránt három-három munkatársából álló munkacsoportot, amely megfelelő munkamegosztással kezdte részletesen vizsgálni az atomenergia-hasznosítás különböző kérdéseit.

Az atomenergetika személyi bázisának megteremtését három változat egymás melletti alkalmazásával képzelte el: egyrészt a nappali atomenergetikai oktatás beindításával, elsősorban a Budapesti Műszaki Egyetemen, másrészt nappali hallgatók beiskolázásával megfelelő szovjetunióbeli egyetemekre, illetve az azonnal megteremtendő induló szakemberbázis biztosítására, a gyakorlatban már dolgozó szakemberek 2 éves tanfolyami továbbképzésével.

Az 1960-as évektől kezdve számos egyetemi hallgató kezdte el atomenergetikai tanulmányait a Szovjetunióban, akik aztán hazatérve eredményesen részt vehettek a paksi atomerőmű építésének előkészítésében, üzembe helyezésének és üzemeltetésének irányításában, illetve a hazai szakmérnöki képzésben.

Az egyetemi szintű oktatás a korábbi kezdést követően, a 60-as évek elejétől gyors ütemben kiszélesedett és elmélyült a hőerőművek tanszék keretében. Az atomenergetikai tanfolyami posztgraduális továbbképzés 1960 februárjában kezdődött, az Országos Atomenergia-bizottság támogatásával, a BME hőerőművek tanszék szakmai irányításával, a Központi Fizikai Kutatóintézet szakembereinek közreműködésével. Történelmi tény, hogy hazánkban szakmérnökképzés először az atomenergetika területén valósult meg.

Ezt követően rendszeresen indultak újabb atomenergetikai szakmérnöki tanfolyamok a Budapesti Műszaki Egyetemen. A paksi atomerőmű építésének és üzemeltetésének sok későbbi vezető szakembere ezeken a tanfolyamokon szerezte meg első atomenergetikai ismereteit. E képzés jelentős szerepet játszott a hazai nappali atomenergetikai képzés oktatói bázisának és oktatási anyagainak (jegyzetek, tankönyvek) megteremtésében. Sorra jelentek meg Lévai professzor és munkatársainak atomenergetikai egyetemi és szakmérnöki jegyzetei, majd szak- és tankönyvei.

Lévai professzor a különböző képzések oktatóival szemben is igen magas követelményeket támasztott. A megkívánt komoly elméleti felkészültség mellett szükségesnek tartotta az oktatók ipari-gyakorlati tapasztalatszerzését, amelynek feltételeit biztosította.

Lévai András tudományos tevékenysége az erőművek és erőműrendszerek gépészeti, gazdasági, rendszertехnikai és környezeti vizsgálataira vonatkozott. Tudományos eredményeinek hasznosságát az fejezi ki legjobban, hogy ipari tevékenysége során azok nagy része, azonnal beépült a magyar erőművek és az erőműrendszer fejlesztésébe. Könyvei és jegyzetei mellett száznál több publikációja fémjelezte tudományos tevékenységét, és szolgálta a magyar energetikát. Magas szintű tudományos szervezőtevékenységet fejtett ki számos tekintélyes szervezetben és sok magas szintű szakmai és tudományos, például akadémiai bizottságban is viselt tisztségeket.

A műszaki tudomány kandidátusa fokozatot 1950-ben, a műszaki tudomány doktora fokozatot 1957-ben nyerte el. A MTA levelező tagjává 1962-ben, rendes tagjává 1973-ban választották meg.

Kimagasló tevékenységéért számos állami kitüntetésben részesült. Most ezek közül, csak az általa is legtöbbször becsült, 1949-ben kapott Kossuth-díjat és az 1993-ban elnyert Széchenyi-díjat említem. A Moszkvai Energetikai Intézetben és a Budapesti Műszaki Egyetemen díszdoktor címet adományoztak neki, és később a BME professor emeritusa lett. Külön kiemelem, hogy elsőként vehette át a Magyar Nukleáris Társaság által alapított Szilárd Leó-díjat, továbbá 1992-ben egyik első szakemberként kapta meg a paksi atomerőmű arany Céggyűrűjét.

Lévai professzor gazdag életútja, egész életét megszabó etikus magatartása, a nemzetközi feltételeket is figyelembe vevő, ugyanakkor mindig nemzetben gondolkodó személyisége példaként áll előttünk, amely eligazít az értékzavarokkal küzdő társadalmunkban. Példaképe a szakembernek, aki széles körű elméleti és gyakorlati ismeretekkel felvértezve, töretlen szívóssággal, megértő toleranciával és tisztességes eszközökkel éri el célját, a magyar energetika fejlesztését. Példaképe az ipari vezetőnek, aki formálva a közvéleményt és támaszkodva rá, a magyar energetika nagy kérdéseiben hozott hosszú távra megalapozott döntéseket. Példája a tudós professzornak, aki iskolát alapított, s aki növelte a magyar energetikai felsőoktatás hírnevét határainkon belül és azon túl is. Példaképe a lelkiekben és érzelmekben gazdag embernek.

Itt a szoborparkban állva, rátekintve Wigner Jenő Nobel-díjas professzor mellszobrára, nem állhatom meg, hogy ne idézem fel személyes találkozásunk egy kis epizódját, amely megerősítette bennem Lévai professzor kimagasló iskolateremtő voltát. 1985-ben vendéglátóink megszervezték, hivatalos tanulmányutunk befejezését követően, hogy egy tanszéki kollégámmal együtt, meglátogathassuk Wigner professzort Princetonban. Kedvesen fogadott bennünket dolgozószobájában, és mintegy egy órát töltöttünk nála. Rögtön a beszélgetés kezdetén angolról magyarra váltott. Többek között megemlítettük neki, hogy a Budapest Műszaki Egyetem graduális képzése keretében, az energetikus mérnökhallgatók kötelező tárgyként reaktorelméletet és reaktortechnikát is tanulnak. Ezt hallván felcsillant a szeme, lelkesen gratulált ehhez, megemlítve az erre vonatkozó saját szélmalomharcát az USA-ban és másutt.

Fontos állomása lehet Lévai András professzor nevének megőrzésére, munkássága elismerésének és talán szellemisége továbbvitelének a mostani szoborállítás, és az a tény, hogy ebben az évben az Magyar Villamos Művek, az országgyűlés vonatkozó határozata után, a csoport legjelentősebb tagvállalatai, kiemelten a paksi atomerőmű részvételével megalapította a „Lévai Projektet” a paksi atomerőmű bővítésének előkészítésére.

Őszinte meggyőződéssel vallom, hogy a magfizika és annak gyakorlati alkalmazásainak létrehozásában jelentős eredményeket elérő magyar tudósok már itt látható szobrai mellett, az ő mellszobra is - amely szintén Farkas Pál alkotása - méltán került ide az atomerőmű szoborparkjába.

Végezetül az alapítvány nevében, a „Lévai-szellemiség” megőrzésének reményében, sok-sok erőt, kitartást és sikert kívánok a Lévai Projekt valamennyi közreműködőjének.

Köszönöm figyelmüket!

